

РЕЦЕНЗИЯ

**НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ДИЯНА ПЕТЬОВА ЗАБЕРСКА НА ТЕМА
„МОДЕЛИ ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ В СПОРТА“ ЗА
ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

РЕЦЕНЗЕНТ: ПРОФ. ТАТЯНА ЯНЧЕВА, ДН

Дисертационният труд на Дияна Заберска е посветен на един важен за теорията и практиката проблем – овладяване на агресивното поведение в спорта. Макар и често подлаган на изследване и анализ, той не губи своята значимост. Актуалната ситуация през последното десетилетие в България ни изправя пред една особено негативна тенденция – нарастване на относителния дял на поведенчески прояви, свързани с агресия и насилие в детска и младежка възраст. Все по-често сме свидетели на различни форми на агресивни прояви сред подрастващите. Статистиките отбелязват значимо нарастване на насилието сред децата и младите хора. Често в публични дискусии се поставя проблема за агресията в спорта. Доколко можем да търсим агресията в спорта, наистина ли е така? Може ли спортът да бъде фактор за превенция на агресията?

Ефективното справяне с този проблем изисква неговото добро познаване – същност, механизми, фактори, поведенчески изяви и т.н. Овладяването му предполага не толкова борба със следствията, а добра превенция и ефективно справяне с причините и предпоставките, стоящи в основата му.

В този смисъл, всяка разработка с подобна тематика е актуална и значима и би обогатила спортната теория и практика.

Представеният за обсъждане дисертационният труд е в обем от 146 страници, включително литературата и 6 страници приложения. В структурно отношение трудът отговаря на формалните изисквания за подобен тип разработка. Онагледен е с 19 таблици и 22 фигури.

Дисертационният труд следва класическата структура – увод и три глави – Теоретична постановка на емпиричното изследване; Емпирично изследване на агресивното поведение в спорта; Анализ на резултатите от емпиричното изследване и Изводи и препоръки.

В първа глава се разглежда проблема за агресията и агресивността – същност, основни схващания и състояние на проблема, връзката със сродни понятия. Представени са някои от водещите теории за агресивността. Подробно е разгледан проблемът за агресията в спорта. Докторантката се е съобразила в много голяма степен с направените препоръки по време на вътрешното обсъждане. Разгледани са детерминантите на агресията в спорта, видовете агресия и техните проявления, влиянието върху състезателното поведение. Положително впечатление прави познаването и представянето на резултати от множество изследвания на български спортни психолози по проблемите на агресията. Поставен е и въпроса за възможностите на спорта като фактор за превенция на агресията. Положителен момент, в следствие на препоръките от вътрешното обсъждане, е очертаната концептуална рамка. Според мен обаче тя би могла да се прецизира, за да бъде логичната връзка между теоретичната постановка, емпиричното изследване и практическите следствия от достигнатите резултати. Като цяло в първа глава Д. Заберска демонстрира много добра ориентация и познаване на проблема.

Втора глава описва постановката на емпиричното изследване. Хипотезата целта, задачите и предметът на изследване са добре

формулирани. Обектът на изследване – общо 100 изследвани лица, е добре представен по пол, възрастова група, колективни/индивидуални спортове, спортен стаж. Използвана е богатата, адекватна на поставената цел и задачи методика, която включва: Тест за определяне на поведенческите стилове за справяне със ситуации на напрежение, междуличностен конфликт и агресия (LT), Тест за изследване на основните прояви на агресия в спорта (BAAGI-S), Скала за изследване на проявите на „Агресия и гняв“ във връзка със спортните състезания (CAAS), Тест за измерване на удовлетвореността на спортиста (ASQ), Методика за измерване на насочеността към спортсментство-неспортсментство (MSOS).

Трета глава представя анализа на резултатите от емпиричното изследване. Богатата методика и адекватната статистическа обработка (приложени са вариационен, сравнителен, корелационен, регресионен и Path анализ) дават възможност да се разкрият интересни и важни за теорията и практиката зависимости. Установени са водещите поведенчески стратегии в спортно състезателната дейност – конфронтация и стремеж за доминиране, нивата на гняв и агресия, удовлетвореността от спортната дейност. Фактът, че удовлетвореността се детерминира от променливи като тренировъчния процес и инструкциите, давани от треньора и отношението му към спортистите е особено важен от гледна точка на възможностите за контрол и управление на агресията. Извежда се спортсменството като един от важните фактори, влияещи върху ограничаване на агресията. Установените зависимости между изследваните показатели създават предпоставки за успешно регулиране и справяне с агресията и насилието. Изведените структурни модели на детерминиращите фактори на агресията в спорта дават възможност за тяхното целенасочено управление, което е и голямата цел не само на настоящото изследване. Анализът на детерминиращите взаимовръзки

в модела дават основание на докторантката да твърди, че агресивността, гневът и спортсменството са трите основни фактора, които оказват влияние върху възникването на нагласите за прояви на инструменталната и враждебна агресия в спорта. Това създава предпоставки за търсене на най-ефективните подходи за управление и редуциране на нагласите за агресия в спорта.

Обобщенията от проведеното експериментално проучване са представени в Заключение и Изводи. Според мен по-удачно би било да се избере един вариант за представяне на обобщените резултати. Представени по този начин се разсейват и до известна степен се припокриват.

Изведени са две препоръки, които са следствие от получените резултати и направените обобщения. Те дават ценни насоки за търсене на ефективни решения на проблема за агресията.

В дисертационния труд могат да се открият следните научни приноси:

1. Установени са водещите поведенчески стратегии в спортно състезателната дейност – конфронтация и стремеж за доминиране.
2. Изведени са структурни модели на детерминиращите фактори на агресията в спорта, което създава предпоставки за нейното целенасочено управление.
3. Установено е, че агресивността, гневът и спортсменството са трите основни фактора, които оказват влияние върху възникването на нагласите за прояви на инструменталната и враждебна агресия в спорта.
4. Получените резултати и изведените обобщения имат значима практическа стойност.

Докторантката е представила 3 свои публикации във връзка с дисертационния труд.

Авторефератът отразява коректно дисертационния труд, макар и твърде кратко.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд на Дияна Петьова Заберска „Модели за овладяване на агресивното поведение в спорта“ е с несъмнена актуалност и практическа стойност. Голяма част от получените резултати имат приносен характер. Докторантката демонстрира добра професионална грамотност, умение да анализира резултатите компетентно и задълбочено, както и да демонстрира собствена позиция.

Получените резултати и изведените обобщения очертават допълнителни възможности за превенция и справяне с агресията в спорта и поставят акцент върху социалните функции на спорта.

Като имам предвид качествата и приносите на представения дисертационен труд, предлагам на Уважаемото Научно жури да гласува „за“ присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 7.6. Спорт, научна специалност „Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. МЛФ) на Дияна Петьова Заберска.

13.05.2018

Рецензент:

(Проф. Т. Янчева, ДН)